

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ МИХАЙЛА МИХАЙЛОВИЧА КОЦЮБИНСЬКОГО (1864–1913)

Загородня Алла Анатоліївна
доктор педагогічних наук, доцент,
головний науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна
ORCID0000-0003-2418-1670

Вступ. Михайло Михайлович Коцюбинський (1864-1913) - видатний український письменник і педагог. Протягом 11 років працював учителем на Вінничині. Займаючись педагогічною діяльністю, Михайло Коцюбинський ретельно вивчав педагогічну літературу. Вів систематичні спостереження за учнями, враховував у роботі їх індивідуальні особливості, не допускав механічного заучування навчального матеріалу. На заняттях використовував наочні посібники, проводив екскурсії до лісу, річки. Великого значення надавав трудовому вихованню дітей і молоді, вважав за необхідне привчати їх до трудової діяльності на користь суспільства.

Метою роботи є проблема осмислення історико-педагогічних ідей щодо системи шкільної освіти на прикладах педагогічних ідей минулого української педагогічної національної школи і педагогічної думки України.

Матеріали та методи. Для визначення теоретичних основ обраної проблеми опрацьовано джерельну базу досліджуваного періоду, філософську, психологічну та історико-педагогічну літературу.

Результати і обговорення. Михайла Коцюбинського громадського-педагогічна діяльність нерозривно пов'язана з його літературною творчістю. У художніх творах він яскраво змальовував життя й індивідуальні особливості дітей. Видатний педагог у публіцистичних статтях порушував проблеми трудового, атеїстичного, естетичного виховання, критикував догматичні методи виховання в школах, писав про безправ'я народних вчителів. У свою чергу

трудове виховання М. Коцюбинський розглядав як складову частину всебічного розвитку дітей, як один з дійових засобів морального виховання. «Він підкреслював, що посильна суспільно корисна праця розвиває волю і характер, виховує ініціативність, сміливість, наполегливість. Ці ідеї втілені в художній формі в ряді оповідань» [1].

Надзвичайно важливого значення М. Коцюбинський надавав єдності навчання й виховання. Вважав, що тут має чимале значення навчальна і педагогічна література. Але добір книг у школах та бібліотеках не відповідали елементарним вимогам педагогіки. Учений дитячу літературу розглядав як складовий елемент виховання. Активно співпрацюючи у журналі «Дзвінок» протягом кількох років він написав для дітей низку віршованих творів. І, першим друківаним твором М. Коцюбинського був вірш для дітей «Наша хатка» (1890). Створив кілька казок, що виховували у читачів високі моральні риси, прищеплювали любов до чесної праці.

Педагог засуджував свавілля, насильство і знущання з людської особистості, неповагу до людської гідності в тогочасних школах. Він, як педагог керувався гуманними демократичними традиціями народної системи виховання. «У педагогічній роботі реалізовував свої здібності, уміло проводив заняття, використовуючи наочність, у тому числі й власні замальовки, урахував вікові та індивідуальні особливості дітей. Ніжно й терпляче поводився з учнями, знаходив підхід навіть до пустунів. З учнями в нього завжди були довірливі стосунки. Домагався, щоб вони свідомо засвоювали навчальний матеріал, стимулював інтерес до науки, літератури, розучував і ставив з дітьми невеличкі п'єси. Його систематичні спостереження послужили для створення життєвих оповідань, новел, казок про дітей та для дітей» [1].

З літературних джерел стало відомо, що до виховання власних дітей Михайло Коцюбинський ставився так само відповідально, з любов'ю і турботою. Донька Ірина згадувала: «Ласкаві очі, безмежна радість, тепло, що огортає тебе, зігріває сонячним промінням, — це перші мої спогади про тата, перші родинні почуття». В сім'ї Коцюбинських навчально-виховна робота й

розвиток дітей передбачали правильний режим, своєчасну підготовку уроків, організацію праці та відпочинку. Дітей привчали до акуратності й ощадливості [1].

Зазначимо, що Михайло Коцюбинський рішуче виступав за природне право українського народу розвивати свою національну культуру, за навчання в школах українською мовою. М. Коцюбинський у першому своєму оповіданні «Андрій Соловійко, або Вченіє світ, а невченіє тьма» (1884) показує тяжкі умови життя трудящих та їхніх дітей. Письменник створює образ народного вчителя, який не тільки вчить дітей грамоти, а й прищеплює їм любов до читання: «...Що не книжка, то й розум», - повчав він [1].

У 1912 р. влітку були написані останні твори М. Коцюбинського. Це були художні нариси «Хвала життю!» й «На острові». Ідея безперервності, вічності людського буття розкривається в нarisі «На острові». Із літературних джерел стало відомо, що М. Коцюбинський побував у багатьох екзотичних місцях: Крим, Бессарабія, на Гуцульщині та в Італії. Він був переповнений враженнями від природи цих країв. М. Коцюбинський проникав у таємниці природи через наукову літературу і власні спостереження. Це допомагало йому глибше, по-філософськи сприймати навколишній світ, краще збагнути і точніше відтворити життя людини в органічному зв'язку з усім світом. Природа і людина зливаються у нього в одне ціле, стоять в одному поетично-філософському ряду.

Підсумок. Педагогічна творчість Михайла Михайловича Коцюбинського і нині має велике освітнє і виховне значення. Вона глибоко пронизана патріотичними почуттями та виховними значеннями для школярів. Вся педагогічна, творча спадщина вченого несе в собі уособлення великого українського письменника і патріота, який боровся за свою рідну націю, за українську мову незважаючи на важкі часи в якому він писав свої навчально-виховні праці.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Історія педагогіки України - Артемова Л.В. 2006. https://subject.com.ua/psychology/history_pedagog/29.html

2. Історія української школи і педагогіки.

<http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5816/10/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8%20%D1%96%20%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B8-10.pdf>